

■ سازماندهی یکپارچه سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها

سعیده تقی‌زاده | سعید رضایی شریف‌آبادی | معصومه کربلا آقایی کامران

■ چکیده

هدف: هدف این پژوهش، بررسی روش‌های متداول سازماندهی سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها و پیشنهاد نظام هماهنگ، به‌منظور سازماندهی یکپارچه و مناسب این اشیاء در موزه‌هاست.

روش/رویکرد پژوهش: پژوهش حاضر، پژوهشی پیمایشی و توصیفی است. مبانی نظری پژوهش حاضر به روش کتابخانه‌ای و جمع‌آوری داده‌ها به روش پیمایشی انجام شده است. ابزار جمع‌آوری داده‌ها مصاحبه پژوهشگر با موزه‌داران موزه‌های حاوی سکه و اسکناس (ایران و خارج از کشور) است.

جامعه پژوهش: جامعه این پژوهش، موزه‌های حاوی سکه و اسکناس ایران و جهان هستند. در این پژوهش، ۶۵ موزه‌دار ایرانی و خارجی در مصاحبه شرکت کردند (۱۳ موزه‌دار داخل کشور و ۵۲ موزه‌دار خارج از کشور). موزه‌دارهای شرکت‌کننده در مصاحبه از موزه‌های مختلف حاوی سکه و اسکناس^۱، با در نظر گرفتن پراکنندگی جغرافیایی و گستره جهانی انتخاب شده‌اند.

یافته‌های پژوهش: یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که در حال حاضر روش واحدی برای سازماندهی سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها وجود ندارد. در نهایت، با تکیه بر یافته‌های پژوهش حاضر، نظام هماهنگ، به‌منظور سازماندهی یکپارچه و مناسب سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها پیشنهاد شده است. موزه‌داران شرکت‌کننده در مصاحبه، نظام هماهنگ را مناسب و کاربردی ارزیابی کردند.

نتیجه‌گیری: با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر، که نشان دهنده عدم سازماندهی یکپارچه سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌هاست؛ پیشنهاد نظام هماهنگ برای سازماندهی یکپارچه این اشیاء در موزه‌ها ضروری به نظر می‌رسد. سازماندهی یکپارچه سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها، به‌وسیله نظام هماهنگ، منجر به مدیریت بهتر سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها و، در نتیجه، موجب بهبود همکاری، تعامل، و بهره‌برداری بیشتر از این اشیاء موزه‌ای می‌شود.

کلیدواژه‌ها

مستندسازی/ذخیره اطلاعات/بازرسی اطلاعات/سازماندهی/شماره‌دهی/کده‌ها/سکه‌ها/اسکناس‌ها/نظام هماهنگ/موزه‌های ایران/موزه‌های جهان

۱. موزه‌های سکه و اسکناس از جمله موزه‌های تخصصی محسوب می‌شوند (مستغاثی، ۱۳۸۹).

مطالعات آرشیوی

فصلنامه گنجینه اسناد: سال بیستم و دوم، دفتر دوم، (تابستان ۱۳۹۱)، ۱۲۶-۱۰۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۲/۲ ■ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۴/۲۰

سازماندهی یکپارچه سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها

سعیده تقی‌زاده^۱ | سعید رضایی شریف‌آبادی^۲ | معصومه کربلا آقایی کامران^۳

مقدمه

پیدایش سکه از بزرگ‌ترین اختراعات بشری است. به کمک سکه‌ها، بسیاری از ابهامات تاریخی روشن شده است. سکه، به دلیل شناساندن اوضاع اقتصادی، اجتماعی، و سیاسی حکومت‌های گذشته و مواردی مانند خط، هنر، نقاشی، تزئین، نمایش پوشاک مردم و پادشاهان، و حتی برگزاری جشن‌ها و سوکواری‌ها از اهمیت فراوانی برخوردار است (شهبازی فراهانی، ۱۳۸۰).

واژه سکه، برگرفته از چک (قباله و حواله) است که خود نیز از صک^۴ عربی گرفته شده است. برخی معتقد هستند، سکه از سکتوم^۵ لاتین، به معنی سپر اخذ شده است. برخی دیگر، ریشه سکه را از سیکل، شیکل یا شیق^۶ تورات می‌دانند (فتحی، ۱۳۸۶).

در دنیای قدیم، قبل از به وجود آمدن سکه، معاملات مردم به صورت مبادله کالا با کالا صورت می‌گرفت و پایه مقیاس و میزان مبادله کالا چهارپایان بودند. بر روی نقاشی‌ها و حجاری‌های برجای مانده از دنیای قدیم، صحنه‌های معاملات و دادوستد مشاهده می‌شود (مجموعه مهر و سکه، ۱۳۸۵).

در دوران پیدایش فلزات، تمدن بشر نیز تکامل یافت و بشر برای تسهیل دادوستد، از فلزات مختلف مانند مس، برنز، طلا، و نقره اشیایی به اشکال مختلف مانند حلقه، میله، قطعات محدود، چهارگوش و یا به صورت تبر و کارد تهیه کرد. این اشکال مختلف، وسیله‌ی معاوضه در معاملات بود. به عنوان مثال، در چین، فلزاتی به شکل کارد، میله‌های باریک یا

۱. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه الزهرا
۲. دانشیار کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه الزهرا
- srezaei@alzahra.ac.ir
۳. مربی کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه الزهرا
- mkamran@alzahra.ac.ir
۴. چک برات
5. scutum
۶. واحد پول در سوریه و فلسطین

حلقه ساخته می شد (تقی زاده، ۱۳۹۰، ص ۱۴؛ مجموعه مهر و سکه، ۱۳۸۵).

در خرابه های آشور، شمش های طلا و نقره متعلق به ۲۵۰۰ تا ۱۲۰۰ سال قبل از میلاد کشف شده است. علامت هایی بر روی این شمش ها مشاهده می شود که حاکی از اولین قدم انسان جهت ابداع سکه است. اما اولین انسان هایی که به ضرب سکه اقدام کردند لیدی ها^۱ بودند. لیدی ها با توجه به موقعیت جغرافیایی^۲ خاص، شهرت و به خصوص وجود ذرات طلا در شن های رود پاکتول^۳، که از سارد^۴، پایتخت لیدی، عبور می کرد، متوجه تجارت و به خصوص ساختن سکه شدند (مجموعه مهر و سکه، ۱۳۸۵).

قدیمی ترین سکه های لیدی به شکل قطعه پهن نامنظمی از مخلوط نقره و طلا (آلکتروم) بودند. در دوره کروزوس (۵۶۱-۵۴۶ ق.م)، شاه لیدی، سکه هایی معروف به کروزیید به وجود آمد که می توان آن را اولین سکه حقیقی (سکه استاندارد) دانست. این سکه ها از جنس طلا و نقره بودند (فتیحی، ۱۳۸۶).

در سال ۵۴۶ قبل از میلاد، کوروش هخامنشی، کشور لیدی را تسخیر کرد. کوروش، پس از فتح لیدی، متوجه اهمیت سکه و تأسیس ضربخانه شد؛ ولی مرگ به او این فرصت را نداد که از سکه استفاده نماید (خندان سویری، ۱۳۸۹، ص ۱۳). داریوش هخامنشی (۵۲۲-۴۸۶ ق.م)، اولین کسی بود که در ایران به ضرب سکه اقدام کرد. وی، سکه هایی از جنس طلا و نقره به نام های دریک^۵ و سیگلس^۶ (به ترتیب، به وزن ۷/۴۱ گرم و ۵/۶ گرم) ضرب کرد (خندان سویری، ۱۳۸۹، ص ۱۳؛ شرقی، ۱۳۸۶، ص ۱۰).

پس از ضرب سکه، قرن ها سپری شد تا بشر به فکر استفاده از اسکناس (پول) و تاریخچه اسکناس و مسکوک، بی تا. اولین تلاش های بشر برای ساخت اسکناس، در دوره اردشیر سوم، با ساخت سکه های مسی با ارزش ذاتی کمتر از ارزش اسمی آن صورت گرفت و نمونه هایی از آن کشف شده است. اما با اختراع کاغذ در چین باستان، نخستین بار اسکناس کاغذی در کشور چین ساخته شد. این اسکناس جیاووزی نام داشت (خندان سویری، ۱۳۸۹، ص ۲).

اسکناس، در زبان فرانسه، آسینا^۷ نامیده می شد که به معنی تضمین پرداخت وجه از طرف دولت است. روس ها به آن آسیگنای می گفتند که این کلمه در زمان حکومت فتحعلی شاه قاجار در ایران به صورت اسکناس در آمد (تاریخچه اسکناس در ایران، بی تا).

شواهد نشان می دهد که اولین اسکناس غیر کاغذی دنیا، در دوره اردشیر سوم هخامنشی رایج شده است. این اسکناس غیر کاغذی شاهاکان یا شاهاکان نام داشته و از جنس چرم بوده است و بر روی آن مهر مخصوص پادشاهی را به صورت داغ می زدند. شاهاکان، بعدها، به کلمه شهر و تغییر یافت. از سال ۳۵۸ تا ۳۴۸ قبل از میلاد، شهر و^۸، به عنوان اولین اسکناس جهان با پشتوانه طلا و نقره منتشر شد (خندان سویری، ۱۳۸۹، صص ۲-۳).

1. Lydia

۲. مردم لیدی ابتدا کوچ نشین بودند اما سرانجام در مغرب ترکیه امروزی ساکن شدند و کشور لیدی را به وجود آوردند (شهرها و کشورهای دنیای قدیم، ۱۳۸۹).

3. Puctole

4. Sardis

5. Daric

6. Siglos

7. Assignas

۸. درفهنگ معین شهر و^۸ به معنی زر

ناخالص و پولی است که ارزش

حقیقی کمتر از ارزش اسمی دارد

(خندان سویری، ۱۳۸۹، ص ۳).

پس از حمله مغول و انقراض سلسله خوارزمشاهیان، نوادگان چنگیز در ایران حاکم شدند. در زمان گیخاتو ایلخان مغول به تقلید از کشور چین، پول کاغذی در ایران انتشار یافت. این پول کاغذی، چاو مبارک نامیده شد (خندان سویری، ۱۳۸۹، ص ۳). چاو مبارک، قدیمی‌ترین اسکناس شناخته شده در ایران است (تاریخچه اسکناس در ایران، بی تا).

تاریخچه موزه و سازماندهی سکه‌ها و اسکناس‌ها

موزه را فرانسوی‌ها از کلمه‌ای یونانی گرفتند. این کلمه، موزیون (و به معنای مجلس فرشتگان است. در یونان قدیم، موزه به محلی گفته می‌شد که در آن به مطالعه صنایع و علوم می‌پرداختند) (اشجاری، ۱۳۸۶، ص ۴۲؛ کبیر، ۱۳۷۹، صص ۴۲، ۷۸).

در دوران نوسنگی، انسان‌ها مجموعه‌هایی از صدف، گوش ماهی، سنگ‌ریزه، و استخوان جانوران را گردآوری و از آن برای تزئین استفاده می‌کردند. این مجموعه‌ها، به‌ویژه در گورستان‌های تمدن‌های عهد باستان و فلات ایران یافت شده که بیانگر اعتقاد آنها به زندگی پس از مرگ است (قاسمی مطلق، ۱۳۸۳، ص ۱۵۴).

در اواخر سده چهارم و آغاز سده سوم پیش از میلاد، بطلمیوس اول، که از سرداران اسکندر مقدونی بود در کنار کاخ خود در شهر اسکندریه مکانی را به نام موزه ایجاد کرد. اما پس از بطلمیوس کار او دنبال نشد و از این موزه تنها اشاره‌هایی در کتاب‌ها باقی مانده است (تاریخچه موزه در جهان، بی تا؛ قاسمی مطلق، ۱۳۸۳، صص ۱۵۵-۱۵۶).

پس از آن، از زمانی که علوم زیبایی‌شناسی موجب تقویت و رشد قدرت هنری شد، رومی‌ها با خلاقیت هنری فراوان و با تکیه بر ذوق و نبوغ خود، صاحب مجموعه‌ها و کلکسیون‌های نفیسی شدند (نقش نگار، ۱۳۸۹). در اماکن مذهبی مشرق زمین و کلیساهای مسیحی در مغرب‌زمین نیز انواع مختلفی از اشیای کمیاب، از قبیل جواهرات و زیورآلات، سلاح‌های جنگی تزئین شده با سنگ‌های گرانبها، و همچنین پارچه‌های گرانبها نگهداری می‌شد (قاسمی مطلق، ۱۳۸۳، ص ۱۵۶).

در دوره رنسانس، از قرن چهارده تا شانزده میلادی، به دلیل دگرگونی‌های اساسی و تحولات فکری جوامع اروپایی، صاحبان مجموعه‌ها دیگر به مجموعه خود به‌عنوان سرمایه مالی نگاه نمی‌کردند؛ زیرا به ارزش فرهنگی و هنری آنها پی‌برده بودند. بدین جهت، مجموعه‌ها از مخفیگاه‌ها بیرون آمد و به درون تالارهای نمایش منتقل شد. مجموعه‌دارها، برای نمایش اشیاء، اتاق‌های نورگیری ساختند و آن را گالری نامیدند. برخی از آنها، گالری‌های خود را موزه نام نهادند. بدین ترتیب، واژه موزه در دوران رنسانس متداول شد (قاسمی مطلق، ۱۳۸۳، ص ۱۵۶).

1. Moseion

پاپ سیکتوس^۱ چهارم، اولین شخصی است که در سال ۱۴۷۱ نخستین موزه را با مفهوم امروزی آن در کشور ایتالیا ایجاد کرد (نقش نگار، ۱۳۸۹). بعد از آن، موزه آشمولین، اولین مجموعه شخصی موزه‌ای دنیا بود که در سال ۱۶۸۳ به صورت عمومی درآمد. در واقع، آشمولین، نخستین موزه ملی جهان است (نگاهی گذرا به تاریخچه موزه و موزه‌داری در ایران و جهان، ۱۳۹۰).

در قرن نوزدهم و بیستم، مردم استقبال فراوانی از موزه‌ها می‌کردند. از آغاز قرن نوزدهم، به اهمیت موزه و نقش سازنده آن در جوامع مختلف پی‌برده شد. از این پس، موزه‌ها جنبه علمی پیدا کردند و آموزش یکی از کارکردهای آنها شد (قاسمی مطلق، ۱۳۸۳، ص ۱۶۱). در نتیجه، موزه‌های تخصصی مانند موزه‌های پول، شیشه، منسوجات، و قالی تأسیس شدند (تاریخچه موزه در جهان، بی تا).

در قرن بیستم، ارائه اشیا موزه‌ای با رعایت اصول زیبایی‌شناسی، حتی در موزه‌های بدون ارتباط با هنر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شد. از دهه ۱۹۵۰ به بعد، تحولات چشمگیری در ارائه اشیا مرتبط مشاهده می‌شود. فنون نمایش نیز طی صد سال گذشته تحول فراوانی کرده است و پیشرفت‌های شگرف علمی و فنی، نمایش اشیا را بسیار گوناگون ساخته است (نقش نگار، ۱۳۸۹).

زمان تشکیل نخستین موزه در ایران را باید در گنجینه‌های گرانبهای که باستان‌شناسان به دست آورده‌اند، جست‌وجو کرد. ایرانی‌ها، گاه، گنجینه‌های گرانبهای مانند کلوزر، کلماکره، و مجموعه سفال آبگینه‌گران را برای رهایی از آسیب بیگانگان، درون چاه‌ها و حفره‌هایی پنهان می‌کردند (موزه: نگاهی گذرا به تاریخچه موزه و موزه‌داری در ایران، ۱۳۹۰؛ نگاهی گذرا به تاریخچه موزه و موزه‌داری در ایران و جهان، ۱۳۹۰).

جمع‌آوری و نگهداری اشیا گرانبها در ایران با انگیزه حفظ آثار شخصی بوده و بیشتر جنبه خصوصی داشته است. اولین نمونه‌های آن را می‌توان در دوران هخامنشی و با شکل‌گیری حکومت مستقل ایران مشاهده کرد. این مکان‌های موزه مانند، جنبه خصوصی داشته و تنها مورد استفاده حکام و امرای وقت بوده است (نقش نگار، ۱۳۸۹).

موزه، با مفهوم نوین و امروزی آن، در ایران، از حدود ۱۲۰ سال پیش شکل گرفت. اولین نمونه آن را در زمان حکومت ناصرالدین شاه، در پی سفرهای او به کشورهای اروپایی می‌توان مشاهده کرد. به دستور ناصرالدین شاه قاجار، تالاری از کاخ گلستان به موزه ابزار و اشیا قیمتی و سلطنتی تبدیل شد که اعیان و اشراف از آن بازدید می‌کردند (قاسمی مطلق، ۱۳۸۳، ص ۱۵۸؛ کارگران، بی تا).

در دوره مشروطه، به دستور صنایع‌الدوله، وزیر معارف، دایره‌ای با نام اداره عتیقات، بین

1. Sixtus

سال‌های ۱۲۹۵ تا ۱۲۹۷ق. به وجود آمد. در همین زمان بود که اولین موزه رسمی ایران، در سال ۱۲۹۵ق، با نام موزه ایران معارف (موزه ملی ایران) در یکی از تالارهای مدرسه دارالفنون تأسیس شد (تاریخچه موزه در جهان، بی تا؛ درخشان، ۱۳۷۹، ص ۳۱).

پس از آن، قانون حفظ آثار ملی در سال ۱۳۰۹ش. به تصویب رسید و برطبق آن دولت موظف به حفظ آثار ملی و نظارت بر آنها شد. رضا شاه نیز دستور داد موزه‌ای با نام موزه ایران باستان (موزه ملی ایران) ساخته شود (قاسمی مطلق، ۱۳۸۳، ص ۱۵۸). بعد از انقلاب نیز موزه‌هایی از جمله موزه شهدا، موزه پول، مجموعه کاخ‌های سعدآباد و نیاوران و موزه هنرهای تزئینی اصفهان تأسیس شدند (تاریخچه موزه در جهان، بی تا).

با بررسی سیر تاریخی تشکیل و تکامل موزه‌ها، این نکته روشن می‌شود که موزه‌ها به تدریج، به اهمیت اشیای خود از نظر تاریخی، فرهنگی، و آموزشی (تربیتی) پی بردند و جایگاه خود را در گردآوری، نگهداری، و ارائه اشیای موزه‌ای یافتند. این امر موجب شد تا توجه موزه‌ها نسبت به سازماندهی اشیای، به منظور اطلاع‌رسانی و تبادل اشیا و اطلاعات با سایر موزه‌ها به نحو مناسب‌تری جلب شود.

سازماندهی، جزء مهم‌ترین مباحث مطرح در مدیریت است. مدیریت موزه در سال‌های اخیر به یکی از اساسی‌ترین مسائل سازمان‌ها و مؤسسه‌های مرتبط، در سطح جهان و، به‌ویژه در اروپا تبدیل شده است. سازمان‌ها و مؤسسه‌های موزه‌ای مانند ای‌کوم و ای‌ای‌ام.^۱ برنامه‌های آموزشی - تکمیلی را به منظور آموزش مدیریت صحیح (سازماندهی اشیا) در موزه‌ها ارائه می‌دهند. امروزه، مدیریت موزه، در سطح جهان، تکلیفی پذیرفته شده و نشان دهنده شناخت و آگاهی از مسئولیت یک موزه در قبال جامعه است (صابری، ۱۳۸۷).

مبحث سازماندهی در مدیریت اشیای موزه‌ای، نقش مهمی در انجام وظایف موزه‌ها ایفا می‌کند. سازماندهی اشیای موزه‌ای را می‌توان این‌گونه تعریف کرد: سازماندهی اطلاعات (اشیا) عبارت است از توصیف و سازماندهی محتوا، ویژگی‌ها، و اهداف اسناد (سکه و اسکناس) به گونه‌ای که این اسناد و پیام‌های نهفته در آنها برای فرد جستجو کننده دسترس پذیر شوند (تقی‌زاده، ۱۳۹۰، ص ۶۱). سازماندهی اطلاعات (اشیا)، همه شیوه‌های مربوط را به منظور بازیابی اطلاعات دربر می‌گیرد. سازماندهی اطلاعات (اشیا)، به منظور تسهیل بازیابی و دسترسی به اطلاعات صورت می‌گیرد (دایرةالمعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۳۸۶).

جامعه بزرگ موزه‌ای، با سازماندهی مناسب اشیای خود (سکه‌ها و اسکناس‌ها)، می‌تواند وظایف خود را به نحو بهتری انجام دهد. سازماندهی مناسب سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها موجب می‌شود که نقش آموزشی و پژوهشی موزه‌ها و ارتباط میان موزه‌ها به نحو بهتری صورت پذیرد. همچنین، سازماندهی مناسب سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها موجب

دسترس پذیری بهتر این اشیاء و بهره‌برداری مفید از اطلاعات نهفته در آنها و در نتیجه پر کردن خلأ موجود در پیشینه تاریخی کشورها می‌شود.

پژوهش‌های اولیه، نشان‌دهنده فقدان اثری است که در یک جمع‌بندی کلی به مسئله سازماندهی سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌های داخل و خارج از ایران پرداخته باشد. این پژوهش‌ها نشان می‌دهند که در حال حاضر روش‌های متفاوتی برای سازماندهی سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها وجود دارد. در واقع، به نظر می‌رسد مجموعه استاندارد واحدی در سطح موزه‌ای وجود ندارد و در بیشتر موارد، موزه‌ها به استانداردهای غیر موزه‌ای متکی هستند. آثار زیر از جمله پژوهش‌هایی هستند که ارتباط نزدیکی با موضوعات پژوهشی دارند، لذا لازم است که در ابتدا، مروری بر آنها انجام شود.

براون^۱ (۲۰۰۹)، در دستورنامه‌ای مجموعه سیاست‌ها و رویه‌های موزه قلعه تاریخی میسولا^۲ را بیان کرده است. در این دستورنامه، دو شماره برای اشیای موزه‌ای در نظر گرفته شده است. این دو شماره، شماره دسترسی^۳ و شماره امانت^۴ هستند. علاوه بر این، ویژگی‌ها و سایر اطلاعات مرتبط با شماره دسترسی و امانت نیز در این دستورنامه ارائه شده است. هدف اصلی این منبع ارائه دستورنامه‌ای کامل برای تمامی مسائل و وظایف مطرح (از جمله مدیریت، منشور اخلاقی و فهرست‌نویسی) در موزه تاریخی قلعه میسولا است.

ملیونیس^۵ (۲۰۰۹)، در منبعی به بررسی مدیریت مجموعه‌های قدیمی موزه (موزه بروکلین^۶)، مربوط به اجسام مصر باستان پرداخته است. در این منبع، روش‌های مختلف شماره‌دهی که در موزه بروکلین آلمان وجود دارد و مزایا و معایب هر یک از آنها، به طور کامل بیان شده است. هدف او بررسی نحوه مدیریت و سازماندهی مجموعه‌های قدیمی موزه بروکلین و ارائه راهکار برای ایجاد یکپارچگی در سازماندهی چنین مجموعه‌هایی است. همچنین، منبع حاضر بیان داشته است که ای.ای.ام. کمک فراوانی به مدیریت صحیح مجموعه‌های موزه‌ای از جمله موزه بروکلین کرده است.

مارتی، ریوارد، و تایدل^۷ (۲۰۰۳)؛ در مقاله‌ای به بررسی انفورماتیک موزه‌ای پرداخته‌اند. هدف آنها بیان تأثیر علوم و فناوری اطلاعات بر موزه‌هاست (مانند تأثیر فناوری بر محیط، آموزش، پژوهش، سازماندهی، و دسترسی موزه‌ها). در این مقاله، بیان شده است که روش‌های مختلفی به منظور اختصاص شماره دسترسی به اشیای موزه‌ای وجود دارد و در حال حاضر اکثر موزه‌ها، از طرح شماره‌دهی سه‌گانه^۸ استفاده می‌کنند که توسط ای.ای.ام. پیشنهاد شده است. همچنین، بیان شده است که برای مرتب کردن (طبقه‌بندی) اشیای موزه‌ای از طرح‌های متفاوتی استفاده می‌شود و کمبود استاندارد در جامعه موزه‌ای بحثی جدی است که حتی کسانی که اطلاعات اشیای موزه‌ای را از طریق وب ارائه می‌کنند، با آن مواجه هستند. مطالب ارائه

1. Brown
2. Historical Museum at Fort Missoula
3. Accession Number
4. Loan Number
5. Meleounis
6. Brooklyn Museum
7. Marty, Rayward, & Twidale
8. Tripartite Numbering Scheme

شده در این مقاله، بیشتر در مورد استانداردهای مربوط به رقمی کردن اطلاعات اشیای موزه‌ای است.

باک^۱ (بی‌تا)، در منبعی به بررسی شماره‌دهی اشیای موزه‌ای پرداخته است. در این منبع بیان شده است که برای پیدا کردن اشیای مجموعه موزه‌ای در بخش‌های مختلف، بین مجموعه‌های ثابت، امانی، و فرعی و از همه مهم‌تر دسترسی به مدارک و اسناد اشیای مجموعه موزه‌ای استفاده از طرح شماره‌دهی، اصولی حیاتی است. این منبع، روش‌های مختلف شماره‌دهی و مزایا و معایب و ویژگی‌های هر یک از روش‌ها را بیان کرده است. هدف منبع مذکور ایجاد یکپارچگی در شماره‌دهی اشیای موزه‌ای است. همچنین، این منبع بیان داشته است که طی سال‌ها، برای شماره‌دهی اشیای موزه‌ای روش‌های متفاوتی در موزه‌ها به کار رفته است.

وگت-اوکانر^۲ (۱۹۹۵)، در مقاله‌ای به بررسی استانداردهای اطلاعات موزه‌ای در قرن بیست و یکم پرداخته است. در این مقاله، بیان شده است که برخلاف کتابخانه‌ها و مراکز آرشیوی، موزه‌ها، تلاشی برای ایجاد و توسعه استانداردهای ملی موزه‌ای نکرده‌اند. همچنین، در این مقاله بیان شده است که در حال حاضر موزه‌ها به ارتباط با سایر موزه‌ها و سازمان‌ها، آموزش، و پژوهش علاقه‌مند شده‌اند؛ اما نبود استانداردهای کافی، ارتباطات و انجام امور آموزشی و پژوهشی را دشوار کرده است. این مقاله، چهار استاندارد را برای اطلاعات اشیای موزه‌ای لازم دانسته است. این چهار استاندارد شامل استاندارد واژگان (ارزش) داده‌ها^۳، استاندارد محتوای داده‌ها^۴، استاندارد ساختار داده‌ها^۵، و استاندارد سامانه اطلاعاتی^۶ است. در این مقاله، توضیحات کاملی در زمینه هر کدام از این استانداردها بیان شده است که کاربرد فراوانی در فهرست‌نویسی اشیای موزه‌ای دارند. تأکید این مقاله بر استانداردهای اطلاعات موزه‌ای در سامانه‌های اتوماتیک (خودکار) است.

حق‌صفت (۱۳۸۷)، در کتابی به بررسی سکه‌های ماشینی جمهوری اسلامی ایران از سال ۱۳۵۸ تا ۱۳۸۶ پرداخته است. کتاب حاضر، ضمن ارائه اطلاعاتی درباره آلیاژهای سکه و نحوه قیمت‌گذاری آن، به بررسی سکه‌های موجود از سال ۱۳۵۸ تا ۱۳۸۶ پرداخته است. در این بررسی، قوانین و مصوبات مطرح در تولید سکه، اندازه سکه‌ها، جدول مشخصات سکه‌های ضرب‌شده و خلاصه‌ای از مشخصات سکه‌های هر دوره شامل مبلغ اسمی، تاریخ ضرب، شرح رو و پشت سکه، جنس، وزن، و قطر، به همراه تصویری از سکه مربوطه ارائه شده است. در پایان کتاب نیز جدول‌ها و مشخصات سکه‌ها به زبان لاتین پیوست گشته است. در این کتاب، علاوه بر مواردی که بیان شد، شماره‌دهی (کددهی) برای سکه‌ها پیشنهاد شده است. اسفرائینی (۱۳۶۲)، در پژوهشی به بررسی تبدیل موزه‌های کشور به موزه‌های فعال و

1. Buck

2. Vogt - O'Connor

3. Data Value Standards

4. Data Content Standards

5. Data Structure Standards

6. Information system standards

آموزشی پرداخته است. این پژوهش، مدیریت امور فرهنگی در ایران را مورد بررسی قرار داده است. هدف این پژوهش ارائه راهکاری برای تبدیل موزه‌های کشور به موزه‌های فعال و آموزشی است. نتایج این پژوهش نشان دهنده وضعیت ضعیف موزه‌های ایران از نظر پویایی و بحث آموزشی است.

ارفع (۱۳۵۸)، در پژوهشی به بررسی ساخت و مدیریت موزه‌های تاریخ و باستان‌شناسی ایران پرداخته است. جامعه این پژوهش، موزه‌های تاریخ و باستان‌شناسی ایران است. هدف این پژوهش، بررسی سازمان و مدیریت موزه‌های تاریخ و باستان‌شناسی ایران است. برنامه‌ریزی امور فرهنگی نیز در پژوهش حاضر مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج این بررسی حاکی است که در ایران، با توجه به قدمت پیشینه تاریخی و فرهنگی آن، توجه لازم نسبت به موزه‌های تاریخ و باستان‌شناسی وجود ندارد.

هدف پژوهش

اهداف کلی پژوهش: پیشنهاد روش مناسب برای سازماندهی سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها.
هدف جزئی پژوهش: شناسایی متداول‌ترین شیوه‌های سازماندهی سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها (ایران و خارج از کشور) که کمک فراوانی در جهت رسیدن به هدف کلی فراهم می‌آورد.

روش پژوهش

در انجام پژوهش حاضر، از روش مطالعه کتابخانه‌ای برای جمع‌آوری اطلاعات پایه در مورد تاریخچه و مبانی نظری استفاده شد. در ادامه، برای جمع‌آوری اطلاعات در مورد سازماندهی‌های متداول سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها و ایجاد نظام هماهنگ در سازماندهی این اشیای موزه‌ای، از روش مصاحبه استفاده شد. انجام مصاحبه‌های حضوری و تلفنی برای موزه‌های حاوی سکه و اسکناس در ایران و مصاحبه از طریق پیام‌نگار برای موزه‌های حاوی سکه و اسکناس خارج از کشور، از جمله شیوه‌های جمع‌آوری اطلاعات بوده‌اند.

در این پژوهش، سازماندهی سکه‌ها و اسکناس‌ها از جنبه شماره‌دهی (کددهی)، نظم حاکم بر چیدمان این اشیای و همچنین چیدمان سکه‌ها و اسکناس‌ها در مخزن و چیدمان مدارک مربوط به این اشیای موزه‌ای مورد بررسی قرار گرفته است. بنابراین، جامعه مورد پژوهش شامل موزه‌های حاوی سکه و اسکناس می‌شود که در دو دسته کلی (ایران و خارج از کشور) قرار دارد. این دو دسته در قالب جدول ۱ و جدول ۲ ارائه شده‌اند. به‌منظور خلاصه شدن مطالب از آوردن نام موزه‌هایی که پاسخگوی پژوهشگر حاضر نبودند خودداری شده است.

نام موزه‌ها	محل	نام مصاحبه شونده‌ها (موزه دارها) و سمت آنها
موزه باستان شناسی بیرجند	بیرجند	بهروش (کارشناس موزه) و شعبی (امین اموال)
موزه آذربایجان، تبریز	تبریز	صربری (مسئول موزه و گنجینه دار)
موزه پول	تهران	جواهری (مدیرکل موزه‌های بنیاد مستضعفان) و اندامی (عضو اجرایی و عضو کمیته تخصصی موزه‌های پول و بانکداری ایکوم در ایران و کارشناس موزه)
موزه سکه بانک سپه	تهران	فروغیان (کارشناس سکه و موزه دار)
موزه ملی ایران	تهران	باصری (مسئول بخش سکه و مهر)
موزه ملی ملک	تهران	رازی پور (کارشناس موزه و باستان شناس)
موزه آستانه مقدسه قم	قم	یوسف زاده (موزه دار)
گنجینه قهر، اسکناس و مسکوک موزه آستان قدس رضوی	مشهد	بهروز (معاون امور موزه‌ها و مسئول خزانه) و یردی نژاد (مسئول گنجینه قهر، اسکناس و مسکوک)
موزه سکه و مردم شناسی حیدرزاده (یزد)	یزد	حیدرزاده (صاحب موزه) و صفری (موزه دار)

جدول ۱

موزه‌هایی حاوی
سکه و اسکناس داخل کشور

نام موزه‌ها	محل	نام مصاحبه شونده‌ها (موزه دارها) و سمت آنها
World Coin Gallery		Don (Curator)
National Museum of Afghanistan	Afghanistan	Farhad Sediqy (Curator of Numismatic)
Bank of Albania, Museum	Albania	Shpresa Lubonja (Numismatic Office Issue Department)
Antarctica Bank, Museum	Antarctica	Dave (Curator)
Money Museum and Collections of the Osterreichische Nationalbank	Australia	Julia Domes (Curator)
Western Australian Museum	Australia	Clare-Frances Craig (Manager Development Service) & Dr. Ian D. MacLeod (Executive Director)
Royal Australian Mint, Museum	Australia	Ian Hutchinson (Museum Manager)
Museum of Australian Currency Note	Australia	Virginia MacDonald (Curator)
Interesting World Coins	Barbados	Joel Anderson (Curator)

جدول ۲

موزه‌های حاوی سکه و اسکناس
خارج از کشور (الفبایی نام کشور)

نام موزهها	محل	نام مصاحبه شوندهها (موزه دارها) و سمت آنها
National Bank of the Republic of Belarus, Museum	Belarus	K. Zhukov (Curator)
Royal Numismatic Society of Belgium, Museum	Belgium	Jan Moens (Curator) & Johan Van Heesch (Curator)
Museum of the National Bank of Belgium	Belgium	Marianne Danneel (Curator)
Museum of Money- Banco Central do Brasil	Brazil	Simone Ferreira Gaspar de Oliveira (Substitute Coordinator Manager of Communication)
Bulgarian National Bank, Museum	Bulgarian	Lazarova Ines (Curator)
Alliance Coin & Banknote	Canada	Sean Isaacs (Curator)
Royal Museum for Africa	Central African Republic	Dr. M. Leduc-Grimaldi (Curator)
Numismatic Museum, Costa Rica Central Bank	Costa Rica	Sanchez Chaves Gisela Maria (Public Relationship)
Bank of Finland Museum	Finland	Jaakko Koskentola (Head of Museum)
Deutsche Bundesbank, Museum	Germany	Presse Information
Jewish Museum of Greece	Greece	Dr. Anastasia Loudarou (Project Manager Judaica Europeana Archaeologist)
Alpha Bank Numismatic Collection	Greece	Dr. Dimitra Tsangari (Curator)
Numismatic Museum	Greece	Yorka Nikolaou (Curator) & Dr. Evangelia Apostolou (Curator)
Magyar Nemzeti Bank Museum	Hungary	Bognar Tamas (Curator)
Central Bank of Iceland, Museum	Iceland	Anton Holt (Numismatist)
Manx Museum	Isle of Man	Matthew Richardson (Curator, Social History)
Bank of Italy, Museum	Italy	Stefano Ruggeri (Curator) & Massimo Morandini (Curator) & Giuseppe Motta (Curator)

ادامه جدول ۲

موزههای حاوی سکه و اسکناس
خارج از کشور (الفبایی نام کشور)

نام موزه‌ها	محل	نام مصاحبه شونده‌ها (موزه دارها) و سمت آنها
Money Museum Bank of Jamaica	Jamaica	Sandra Moodie (Curator)
Currency Museum Bank of Japan	Japan	Currency Museum
Money Museum of the Bank of Lithuania	Lithuania	Vincas Ruzas (Museum Expert)
GeldMuseum	Netherlands	dr Arent Pol (Curator)
Museum of New Zealand	New Zealand	Keri Roberts (Information Officer) & Carolyn McGill (Collection Manager, History)
National Heritage Museum	Panama	Dr. Aimee E. Newell (Director of Collections)
Museum on the Mound	Scotland	Doug MacBeath, Curator & Hania Smerecka, Curator
National Heritage Museum	Scotland	Aimee E. Newell, Ph.D. Director of Collections
University of Glasgow, the Hunterian, Museum	Scotland	Dr. J.D. Bateson, (FSA Senior Curator)
National Museum of Singapore	Singapore	Vicky Wong (Manager, Programmes (Education))
Mint Museum, Madrid, Spain	Spain	Mercedes lopezdea (Assistant Curator)
Numismatic Museum of the Suriname Bank	Suriname	Rosanna E. Isselt-Agard (Curator)
Museum Victoria	UK	Discovery Centre Team & Richard Gillespie (Head History) & Technology
Ashmolean Museum	UK	Ilaria Perzia (Administrator of Antiquities) & Dr. Chris Osman (Documentation Officer) & Roz Britton-strong (Curator) & Volker Heuchert (Collections Manager)
Royal Mint Museum	UK	Joseph Payne (Assistant Curator)
British Museum	UK (United Kingdom)	Marie (Curator) & Grayson Perry Information (Curator) & Tom Hockenhill Duty (Curator)
Federal Reserve Bank of Chicago, Money Museum	USA	Jerry Nelson (Curator)

ادامه جدول ۲

موزه‌های حاوی سکه و اسکناس
خارج از کشور (الفبایی نام کشور)

نام موزهها	محل	نام مصاحبه شوندهها (موزه دارها) و سمت آنها
American Numismatic Assosiation, Money Museum	USA	Doug Mudd (Curator)
National Numismatic Collection, National Museum of American History	USA	Karen Lee (Curator)
Museum of American Finance	USA	David Cowen (Director of Exhibits) & Maura Ferguson (Director of Exhibits) & Educational Programs & Kristin Aguilera (Administrative Assistant) & Tempris Small (Administrative Assistant)
Smithsonian, Museum	USA	Information, Smithsonian
Federal Reserve Bank of Philadelphia, Museum	USA	Patricia Lenar-Burns (Public Affairs Representative) & pat lenar (Curator)
Atlanta Monetary Museum	USA	Dr. Gary W. Tapp (Director, Economic Education) & Melissa Michaels (Curator) & Leslie Williams (Curator)
American Numismatic Society, Museum	USA	General Information

ادامهٔ جدول ۲

موزه‌های حاوی سکه و اسکناس
خارج از کشور (الفبایی نام کشور)

در انتخاب این موزه‌ها سعی شد تا تمامی موزه‌های جهان که حاوی سکه و اسکناس هستند در نظر گرفته شوند. در این بین، موزه‌هایی که نام آنها در جدول‌های ۱ و ۲ ارائه شده است از قاره‌های مختلف جهان پاسخگوی پژوهشگر حاضر بوده‌اند. این موزه‌ها مهم‌ترین موزه‌های حاوی سکه و اسکناس جهان هستند.

پرسش‌های پژوهش

۱. متداول‌ترین روش‌های سازماندهی سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها کدام هستند؟
۲. روش پیشنهادی برای سازماندهی سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها چیست؟

یافته‌های پژوهش

پاسخ به پرسش نخست پژوهش (متداول‌ترین روش‌های سازماندهی سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها کدام هستند):

در این پژوهش، روش‌های متداول سازماندهی سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها، به‌ویژه از دو جنبهٔ نظم حاکم بر چیدمان اشیای مذکور و شماره‌دهی این اشیاء مورد بررسی قرار

گرفت. همچنین، نگاهی به چیدمان سکه‌ها و اسکناس‌ها در مخزن و چیدمان مدارک مربوط به اشیای مذکور در موزه‌ها صورت گرفت. در نهایت، با انجام بررسی‌های لازم و با تکیه بر یافته‌های پژوهش حاضر نتایج زیر به دست آمد.

۱. شماره‌دهی سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها، به روش‌های مختلفی صورت می‌پذیرد و هریک از موزه‌ها روش خود را برای این منظور دارند (باک، بی‌تا؛ هاهمن، ۲۰۱۰-۲۰۱۱). بعضی از موزه‌ها و مراکز موزه‌ای مانند ای.ای.ام. روشی را برای شماره‌دهی به سکه‌ها و اسکناس‌ها پیشنهاد کرده‌اند، اما هیچ‌یک از روش‌های پیشنهادی به صورت استاندارد در سطح موزه‌ای پذیرفته نشده است (مارتی، ریوارد، تایدل، ۲۰۰۳).

۲. شماره‌دهی سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها از اجزایی تشکیل شده است. این شماره‌دهی‌ها تک‌عنصری، دو‌عنصری، سه‌عنصری، چهار‌عنصری، و پنج‌عنصری هستند. روش سنتی (نخستین روش) شماره‌دهی سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها، شماره ثبت^۲ (شماره مسلسل) است (باک، بی‌تا؛ هاهمن، ۲۰۱۰-۲۰۱۱). استاندارد سامانه شماره‌دهی، که در موزه‌ها استفاده می‌شود، سامانه شماره‌دهی سه‌گانه^۳ است که توسط ای.ای.ام پیشنهاد شده است (انجمن موزه‌های آلبرتا، ۲۰۱۰). در حال حاضر، سامانه شماره ثبت (شماره مسلسل) بیشتر از سایر شماره‌دهی‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد (باک، بی‌تا).

۳. نظم حاکم بر چیدمان سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها، بیشتر بر اساس ترتیب تاریخی است. این نظم به طور کلی، به ترتیب، بر اساس قاره، کشور، دوره، پادشاه، سال حکومتی، سال ضرب (ساخت)، و جنس ایجاد می‌شود (انجمن موزه‌های آلبرتا، ۲۰۱۰؛ موزه پول، بی‌تا؛ موزه: نگاهی گذرا به تاریخچه موزه و موزه‌داری در ایران، ۱۳۹۰).

در مورد شماره‌دهی سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها می‌توان گفت:

- ۶ روش شماره‌دهی برای سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌های کشور وجود دارد.
- ۴۱ روش شماره‌دهی برای سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌های خارج کشور وجود دارد.
- در سطح جهانی، در مجموع ۴۷ روش شماره‌دهی برای سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها وجود دارد.

در مورد نظم حاکم بر چیدمان سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها می‌توان گفت:

- ۲ روش برای نظم‌دهی چیدمان سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌های کشور وجود دارد.
- ۲۳ روش برای نظم‌دهی چیدمان سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌های خارج کشور وجود دارد.
- در سطح جهانی، در مجموع ۲۵ روش برای نظم‌دهی چیدمان سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها وجود دارد.

1. Hohmann
۲. در این نوع شماره‌دهی، اشیا به ترتیب ورود و ثبت در موزه، شماره دریافت می‌کنند (Registration Number or Inventory Number) (باک، بی‌تا).
۳. در این نوع شماره‌دهی، شماره‌ای که به اشیا می‌دهند از سه جزء سال، مجموعه (چندمین مجموعه در سال خاص)، شیء (چندمین شیء در مجموعه خاص) تشکیل شده است (tripartite numbering system) (انجمن موزه‌های آلبرتا، ۲۰۱۰).
4. Alberta Museums Association
5. Currency Museum

در ادامه، متداول‌ترین روش‌های سازماندهی سکه‌ها و اسکناس‌ها از چهار جنبه بررسی و به تفکیک براساس کشور ایران و در سطح جهانی ارائه می‌شود. در بررسی‌های صورت گرفته در موزه‌های حاوی سکه و اسکناس کشور، شماره ثبت بیشتر از سایر روش‌ها برای شماره‌دهی سکه‌ها و اسکناس‌ها به کار می‌رود. در مورد نظم حاکم بر چیدمان سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌های کشور، نظم تسلسل تاریخی بیشتر از سایر نظم‌ها به کار می‌رود. همچنین، به طور کلی در سطح جهانی، روش‌های شماره‌دهی که در ادامه ارائه شده‌اند، به ترتیب، بیشتر از سایر روش‌ها برای شماره‌دهی سکه‌ها و اسکناس‌ها به کار می‌روند:

۱. شماره ثبت،

۲. شماره‌دهی سه‌گانه، و

۳. شماره فهرست.

به طور کلی، در سطح جهانی، در مورد نظم حاکم بر چیدمان سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها، نظم تسلسل تاریخی بیشتر از سایر روش‌ها به کار می‌رود.

چیدمان سکه‌ها و اسکناس‌ها در مخزن موزه‌های کشور بیشتر بر اساس شماره‌دهی این اشیاست. چیدمان مدارک مربوط به سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌های کشور به طور برابر هم بر اساس نظم حاکم بر چیدمان این اشیاء و هم بر اساس شماره‌دهی اشیاء مذکور صورت می‌گیرد.

به طور کلی، در سطح جهانی چیدمان سکه‌ها و اسکناس‌ها در مخزن موزه‌ها و چیدمان مدارک مربوط به این اشیاء در موزه‌ها بیشتر بر اساس شماره‌دهی سکه‌ها و اسکناس‌ها صورت می‌پذیرد.

پاسخ به پرسش دوم پژوهش: روش پیشنهادی برای سازماندهی سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها چیست:

روش پیشنهادی، «نظام هماهنگ» نام دارد که در زیر به شرح آن می‌پردازیم.

نظام هماهنگ

در انتها، بعد از انجام پژوهش‌های لازم و مصاحبه با موزه‌دارها و متخصصان مطرح در این زمینه، با تکیه بر یافته‌های پژوهش حاضر و با تجمیع نظر موزه‌دارها در مورد نظام هماهنگ، عناصر نظام هماهنگ پیشنهادی مطابق با نظر موزه‌دارها تعیین شدند. عناصر نظام هماهنگ از ماهیت و تسلسل تاریخی سکه‌ها و اسکناس‌ها نشأت گرفته‌اند. این نظام، همخوانی فراوانی با نظم حاکم بر چیدمان سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها دارد. هشت عنصر نظام هماهنگ به ترتیب، پیاده‌سازی آنها بر سکه‌ها و اسکناس‌های موجود در موزه‌ها در ادامه ارائه شده‌اند:

۱. شناسه (کد) محل نگهداری (اختصار نام کشور و موزه محل نگهداری): برای تعیین این عنصر از نظام هماهنگ، اقدامات زیر باید انجام شود:
در هر کشوری فهرست موزه‌ها مشخص می‌گردد (هر موزه‌ای نیز که در آینده تأسیس می‌شود، به این فهرست اضافه می‌شود). در ادامه، اختصار نام تمامی موزه‌های داخل یک کشور، فهرست می‌شود. اختصار نام موزه محل نگهداری شیء مورد نظر می‌تواند با حروف کوچک انگلیسی بعد از اختصار نام کشور (در سطح بین‌المللی) آورده شود. در واقع، در این مرحله، اختصار نام کشور را با اختصار نام موزه محل نگهداری سکه و اسکناس پیوند می‌دهند و کد محل نگهداری ایجاد می‌شود. این کار را در سطح جهانی نیز می‌توان با همکاری موزه‌ها و سازمان‌های موزه‌ای انجام داد.

۲. شناسه (کد) شیء (نوع شیء): برای این منظور می‌توان حرف و در مواردی حروف ابتدایی اشیا را به انگلیسی برای تعیین شناسه شیء در نظر گرفت. این حروف بهتر است که حروف کوچک انگلیسی باشند. برای مثال، شماره شیء سکه حرف c (coin) و کد شیء اسکناس حرف b (bill) است.

۳. شناسه (کد) کشور (کشوری که سکه یا اسکناس متعلق به آن است): برای این منظور می‌توان اختصار نام کشوری را که سکه یا اسکناس در آن ساخته شده و یا متعلق به آن است، در نظام هماهنگ گنجانند. بعضی از کشورها، در حال حاضر وجود خارجی ندارند و در نتیجه اختصاری برای آنها در سطح بین‌المللی در نظر گرفته نشده است. برای این کشورها که در گذشته وجود داشته‌اند، می‌توان اختصاری ایجاد کرد و در نظام هماهنگ به کار برد.

۴. شناسه (کد) دوره (دوره ضرب سکه و چاپ اسکناس): برای تعیین شناسه دوره لازم است به نکاتی که در ادامه ارائه شده است، توجه کرد. در ابتدا، ترتیب ظهور دوره‌های مختلف در یک کشور تعیین می‌شود. بعد از آن، بر اساس ترتیب ظهور دوره‌های مختلف در یک کشور، شناسه‌هایی به هر یک از دوره‌ها داده می‌شود. به‌عنوان مثال، اگر دوره‌های تاریخی ایران به چهار دوره تقسیم شوند، در این حالت می‌توان این دوره‌ها را به‌صورت زیر بیان کرد:

۱. ایران پیش از تاریخ^۱؛

۲. ایران باستان^۲؛

۳. ایران اسلامی^۳؛ و

۴. ایران معاصر^۴ (رشد، ۱۳۹۰).

در این حالت، ایران پیش از تاریخ، شناسه ۱؛ ایران باستان، شناسه ۲؛ ایران اسلامی، شناسه ۳؛ و ایران معاصر، شناسه ۴ را دریافت می‌کند.

۵. شناسه حاکم (حاکم یا رهبری که در زمان او سکه ضرب شده یا اسکناس چاپ

۱. دوره مادها و همه تمدن‌های

محل و منطقه‌ای قبل از آن

(تقی زاده، ۱۳۹۰، ص ۱۴۱)

۲. از آغاز حکومت هخامنشی تا پایان

حکومت ساسانیان (تقی زاده، ۱۳۹۰، ص ۱۴۱)

۳. پس از ورود اسلام به ایران تا پایان حکومت

قاجار (تقی زاده، ۱۳۹۰، ص ۱۴۱)

۴. از آغاز دوره پهلوی تا به امروز (تقی زاده،

۱۳۹۰، ص ۱۴۱)

شده است): برای تعیین شناسه حاکم نیاز است که ابتدا فهرستی از سلسله‌ها و حکومت‌های هر دوره در یک کشور تهیه شود. در ادامه، در هر سلسله و حکومت، پادشاهان آن به ترتیب سلطنت فهرست گردند. در این مرحله می‌توان به ترتیب سلطنت حکام، شناسه‌هایی را به آنها اختصاص داد. در واقع، حکام هر دوره به ترتیب سلطنت خود، شناسه‌هایی را دریافت می‌کنند. همچنین، در زمان معاصر، که حاکمی بر ایران اسلامی حکومت نمی‌کند و رهبری ولایت فقیه در رأس کشور قرار دارد، به جای حاکم، به رهبران، به ترتیب، شناسه‌هایی داده می‌شود. برای مثال، دوران ایران معاصر، به ترتیب ۴ شناسه دریافت می‌کند. در این حالت، شناسه ۱ به رضا پهلوی، شناسه ۲ به محمد رضا پهلوی، شناسه ۳ به رهبر انقلاب (امام خمینی)، و شناسه ۴ به آیت الله خامنه‌ای اختصاص داده می‌شود.

۶. سال ضرب (سال ضرب سکه و چاپ اسکناس): برای این منظور، نیاز به بررسی سکه و اسکناس است. معمولاً بر روی سکه‌ها سال ضرب آنها نوشته شده است. اگر بر روی سکه، سال ضرب آن ذکر نشده باشد، از روی شواهد (مانند نوع خط، ماده تاریخ و علائم خاص) می‌توان به سال ضرب پی برد. در مورد اسکناس‌ها نیز، بر روی این اشیاء سال چاپ آنها مشخص شده است. در صورتی که سال چاپ اسکناس مشخص نشده باشد، از روی شواهد موجود بر اسکناس می‌توان، به سال چاپ آن پی برد.

برای مشخص شدن نوع تاریخ سکه و اسکناس دو راه وجود دارد. اول آنکه در راهنمایی که برای نظام هماهنگ تدوین می‌شود در قسمت سال ضرب، به‌عنوان مثال در مورد تاریخ ایران توضیح داد که تا پایان دوره اسلامی (دوره سوم) (قاجار) تاریخ ایران هجری قمری و بعد از آن تا زمان حال هجری شمسی است. این امر موجب می‌شود که نیازی به استفاده از پسوند نوع سال نباشد و شماره نظام هماهنگ کوچک‌تر شود. این کار را می‌توان برای تمامی کشورها و تمامی تاریخ‌ها انجام داد.

دوم آنکه می‌توان پسوندی بعد از سال قرار داد. به عنوان مثال، سال‌های هجری قمری، هجری شمسی، پیش از میلاد مسیح و پس از میلاد مسیح به ترتیب پسوندهای AH، HS، AC، و AD را دریافت می‌کنند.

۷. شناسه (کد) ارزش (برای اسکناس‌ها و اختیاری): این شناسه را می‌توان برای اسکناس‌هایی که در یک سال خاص چاپ شده‌اند، ایجاد کرد. به‌عنوان مثال، در سال ۱۳۵۰، اسکناس‌های پنجاه، صد، پانصد، و هزار تومانی چاپ شده‌اند. در این شرایط، اسکناس پنجاه تومانی، شناسه ۱؛ اسکناس صد تومانی، شناسه ۲؛ اسکناس پانصد تومانی، شناسه ۳؛ و اسکناس هزار تومانی، شناسه ۴ را دریافت می‌کند. این کار را می‌توان برای تمامی سال‌هایی که چاپ اسکناس صورت گرفته است و در هر کشوری انجام داد.

۸. شناسه (کد) جنس (جنس سکه و اسکناس): برای این منظور می‌توان نماد شیمیایی (اختصار) جنس سکه و اسکناس را در نظام هماهنگ اشیای مذکور به کار برد. در مورد سکه‌ها و اسکناس‌هایی که ترکیبات مختلفی در ساخت آنها به کار رفته است، نماد شیمیایی عنصر غالب در ساخت آنها در نظام هماهنگ مربوط گنجانده می‌شود. برای مثال، سکه طلا، Au؛ سکه نقره، Ag؛ سکه برنز، AE؛ و اسکناس کاغذی، p را در نظام هماهنگ خود دارد. برای نظام هماهنگ پیشنهادی در هر کشوری لازم است راهنمایی تدوین گردد. تمامی عناصر نظام هماهنگ یک به یک به صورت قراردادی باید تعیین و در راهنمای مذکور گنجانده شوند. همچنین، در محیط موزه‌ای می‌توان راهنماها و علائمی مانند آنچه در محیط کتابخانه بر روی قفسه‌هاست، برای چیدمان سکه‌ها و اسکناس‌ها در ویتترین، چیدمان مدارک مربوط به این اشیاء و چیدمان سکه‌ها و اسکناس‌ها در مخزن در نظر گرفت. این امر نقش مؤثری در ذخیره، بازیابی، و ارائه سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها دارد. در انتها، مثالی برای درک بهتر نظام هماهنگ پیشنهادی پژوهشگر حاضر ارائه شده است. مثال: شماره نظام هماهنگ برای اسکناس ۱۰۰۰۰ ریالی چاپ سال ۱۳۵۰ دوران سلطنت محمد رضا پهلوی که متعلق به موزه پول است، به صورت زیر خواهد بود.

شناسه جنس / شناسه ارزش / سال ضرب / شناسه حاکم / شناسه دوره / شناسه کشور /
شناسه شیء / شناسه محل نگهداری

IRp / b / IR / 4 / 2 / 1350 / 4 / p

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

موزه‌ها، به‌منظور برطرف کردن نیازهای جامعه از جمله جمع‌آوری، نگهداری، حفاظت، نمایش، و پژوهش در آثار متنوع فرهنگی، هنری، و تاریخی (مانند سکه‌ها و اسکناس‌ها) شکل گرفته‌اند. از میان آثار متنوع فرهنگی و تاریخی، سکه‌ها و اسکناس‌ها، از جمله اشیایی هستند که تا به امروز باقی مانده‌اند و اطلاعات فراوانی در زمینه‌های هنری، فرهنگی، دینی، اعتقادی، و سیاسی در اختیار قرار می‌دهند. سکه‌ها و اسکناس‌ها، اسنادی هستند که با دارا بودن تاریخ و محل ساخت، نام، القاب، و عناوین سلاطین کمک فراوانی در پژوهش‌های تاریخی به مورخان، سکه‌شناسان، و علاقه‌مندان تاریخ می‌کنند.

در پژوهشی که انجام گرفت، فقدان یک نظام سازماندهی جامع و یکپارچه برای ذخیره، بازیابی و ارائه سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها کاملاً مشهود است. سازماندهی مناسب و یکپارچه سکه‌ها و اسکناس‌ها، کمک می‌کند تا نمایش اشیای مذکور به‌گونه‌ای زیبا و با حفظ ارتباط اشیاء با یکدیگر صورت پذیرد. همچنین، سازماندهی مناسب و یکپارچه سکه‌ها و

اسکناس‌ها در موزه‌ها موجب تسهیل ارتباطات میان موزه‌ای می‌شود و این امر پویایی موزه‌ها و دسترس‌پذیری بهتر اطلاعات نهفته در سکه‌ها و اسکناس‌ها را به دنبال دارد؛ زیرا سکه‌ها و اسکناس‌ها در مجموعه‌ها و مخازن موزه‌های مختلف نگهداری می‌شود و دسترسی به این مخازن برای پژوهشگران بدون وجود سازماندهی مناسب و یکپارچه این اشیا در موزه‌ها امکان‌پذیر نیست.

زمانی که سکه‌ها و اسکناس‌ها به شیوه‌ای مناسب و یکپارچه سازماندهی شوند، ذخیره، بازیابی، و ارائه این اشیا بهتر صورت می‌گیرد. در واقع، سازماندهی مناسب و یکپارچه، سبب تسهیل کار موزه‌دارها و کاربرها می‌شود. در این شرایط موزه‌ها به وظایف خود بهتر عمل خواهند کرد و جایگاه موزه‌ها بیش از پیش آشکار می‌گردد.

کتابنامه

اشجاری، شیرین (۱۳۸۶). آشنایی با مهمترین موزه‌های دینی جهان: همزیستی ادیان زیر سقف موزه‌های دینی. *اخبار ادیان*، ۱ (۲۲)، ۴۲-۴۶.

پول و تاریخچه اسکناس و مسکوک (بی تا). بازیابی ۲۰ آذر ۱۳۹۰، از وب سایت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران:
<http://reform.cbi.ir/tabid/80/Default.aspx>

تاریخچه اسکناس در ایران (بی تا). بازیابی ۲۰ آذر ۱۳۹۰، از وب سایت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران:
<http://www.cbi.ir/page/5681.aspx>

تاریخچه موزه در جهان (بی تا). بازیابی ۱۵ دی ۱۳۹۰، از پایگاه اطلاع رسانی موزه‌ها، سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان اصفهان:

<http://museum.isfahancht.ir/museumPages/02.html>

تقی زاده، سعیده (۱۳۹۰). *سازماندهی سکه‌ها و اسکناس‌ها در موزه‌ها؛ روش‌ها و خط‌مشی توسعه*. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء، تهران.

خندان سویری، مهدی (۱۳۸۹، مهر). اسکناس، مسکوک، بانک مرکزی. پیام بانک: ماهنامه روابط عمومی بانک مرکزی، ۵۰۰. بازیابی ۴ مهر ۱۳۹۰، از

<http://reform.cbi.ir/tabid/80/ctl/Details/mid/488/ItemID/71/Default.aspx>

دایره المعارف کتابداری و اطلاع رسانی (نسخه آزمایشی) (۱۳۸۶). بازیابی در ۱۲ دی ۱۳۸۹، از
<http://portal.nlai.ir/daka/Wiki%20Pages.aspx>

درخشان، کیومرث (۱۳۷۹، تیر). موزه ملی ایران یکی از شش موزه معتبر دنیا. *کتاب ماه کلیات*، ۳۱، ۳۱-۳۴. رشد: شبکه ملی مدارس (۱۳۹۰). تاریخ ایران. بازیابی در ۴ مهر ۱۳۹۱، از

<http://daneshnameh.roshd.ir/mavara/mavara-index.php>

شرقی، علی (۱۳۸۶). مروری بر تاریخ بانکداری جهان و سهم ایرانیان در پیدایش آن. *نامه اتاق بازرگانی*، ۶، (۴۷۳)، ۹-۱۳.

شهبازی فراهانی، داریوش (۱۳۸۰). *تاریخ سکه (دوره قاجاریه)*. تهران: انتشارات بوره که بی، مرکز نشر پژوهش‌های ایران شناسی.

شهرها و کشورهای دنیای قدیم (۱۳۸۹). *تاریخ سال اول*. بازیابی ۱۰ بهمن ۱۳۸۹ از وب سایت شبکه آموزش:
http://www2.irib.ir/amouzesah/d/page_sh.asp?key=6&ov=244

صابری، زهرا (مترجم) (۱۳۸۷، اردیبهشت ۲۵). مدیریت موزه‌ها متحول شده است. *همشهری*. بازیابی ۲۳ دی ۱۳۹۰، از:
<http://hamshahrionline.ir/print-51842.aspx>

فتحی، ابراهیم (۱۳۸۶). کلیات سکه شناسی و مقدمه ای بر راهنمای گردآوری سکه. بازیابی ۴ مهر ۱۳۹۰، از وبلاگ علمی آموزشی گروه علوم اجتماعی راهنمایی آموزش و پرورش شهرستان البرز:
<http://ejtemaialborz.blogfa.com/post-28.aspx>

قاسمی مطلق، نسیم (۱۳۸۳). موزه‌ها: مشکلات و نابسامانی‌ها. *مجلس و پژوهش*، ۳(۴۴)، ۱۵۳-۱۸۴.
کارگران، ربابه (بی تا). موزه‌های جهان و آثار هنری ایران (پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز، ۱۳۵۹).
مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران. بازیابی ۲۴ دی ۱۳۹۰، از

<http://database.irandoc.ac.ir/DL/Search/>

کبیری، کبری (۱۳۷۹). بررسی وضعیت موجود و ارائه راه کارهای مطلوب برای کتابخانه‌های موزه‌های شهر تهران. *فصلنامه کتاب*، ۲(۴۲)، ۷۷-۹۵.

مجموعه مهر و سکه (۱۳۸۵). بازیابی ۲۰ آذر ۱۳۹۰، از وب سایت موزه ملی ایران:

<http://nationalmuseumofiran.ir/WebForms/Fa/Collection/Collection.aspx?ID=3#a>

مستغاثی، شیرین (۱۳۸۹). طبقه بندی موزه‌ها. بازیابی ۵ بهمن ۱۳۹۰، از وبلاگ تخصصی موزه و موزه داری:
<http://mostaghaci.blogfa.com/post-84.aspx>

موزه: نگاهی گذرا به تاریخچه موزه و موزه داری در ایران (۱۳۹۰). بازیابی ۱۵ دی ۱۳۹۰، از وب سایت آشنایی با ایران:
http://iran.epage.ir/fa/module.content_Page.29-07.html

نقش نگار (۱۳۸۹). تاریخچه موزه و موزه داری در ایران و جهان. بازیابی در ۴ آذر ۱۳۸۹، از
<http://www.naghsh-negar.ir/>

نگاهی گذرا به تاریخچه موزه و موزه داری در ایران و جهان (۱۳۹۰). بازیابی ۲۰ اردیبهشت ۱۳۹۰، از وب سایت صدا و سیمای مرکز قزوین:
<http://qazvin.irib.ir/index.php?>

Alberta Museums Association (2010). Recognized Museum Program: Application Instructions and Reference Guide. Retrieved September 27, 2011. From <http://www.museums.ab.ca/files/Recognized.pdf>

- Brown, Robert M. (2009). Historical Museum at Fort Missoula: Collections Policy & Procedures Manual. Retrieved September 21, 2011. From <http://www.fortmissoulamuseum.org/docs/Collections.pdf>
- Buck, Rebecca (n.d.). Numbering. *Museum Registration Methods: Collections Management* (5 rded.). Retrieved September 2, 2011. From <http://www.depts.ttu.edu/museumttu/CFASWebsite.pdf>
- Currency Museum (n.d.). Retrieved January 3, 2012. From Central Bank of Jordan: <http://www.cbj.gov.jo/pages.php>
- Hohmann, Georg (2010-2011). MuseumID -Identifying museums and museum objects on the internet. Retrieved September 26, 2011. From <http://museumid.net/documentation>
- Marty, Paul F., Rayward, W. Boyd, & Twidale, Michael B. (2003). Museum informatics. *Annual review of information science and technology*, 37 (1), 7-12.
- Meleounis, Dimitrios (2009). Managing Early Museum Collection of Ancient Egeptian Materials. Retrieved September 26, 2011. From <http://domapp01.shu.edu/depts/uc/apps/libraryrepository.nsf/resourceid.PDF>
- Vogt - O'Connor, Diane (1995).s Museum Information Standards in the 21st Century. Retrieved March 27, 2011. From http://www.ct.aegean.gr/people/vkavakli/MIS/papers/Vogt_1995.pdf

